

Weöres Sándor: Olvadás című versének elemzése

A látható tagolás szövegszervező ereje

1. Csipp,
csepp,
3. egy csepp
öt csepp
meg tíz:

- — — — —
6. Olvad a jégcsap, [1.]
Csepereg a víz. [2.] ||1.||

A költemény címe, *Olvadás*, elvont, történésfogalmat sűrítő köznévv, a vers téma-szava, mely utalás a versbeni törtézésre, de egyben összegzése is annak. Az *olvadás* apró részmozzanatokból összeálló folyamat. Ezt az elaprózódottságot érzékeltetik a vers tartalmi és formai jegyei. A ritmus közvetlenül vesz részt az ábrázolásban.

A szótagszámában verssoronként gyarapodó kis vers egyetlen mondategész. Érdekes az első mondategység belső tagolása. A gyarapodó felsorolás „látható” szerkezeti tagolását záró kettőspont egy megállapítást, mint következményes folyamatot vezet be: *olvad a jégcsap*. A második mondategység tartalmilag, szerkezetileg folytatása, illetve következménye az előzőnek. A két tagmondat között mellérendelő következtető viszony van: *Olvad a jégcsap* → *Csepereg a víz*. A kiemelt két tagmondat egyben a vers egészének teljes értékű információ hordozója, az ábrázoló funkció tényleges valóság-tartalma. Az *olvadás*: az *olvad* és *csepereg* időben egymást követő történésmozzanatainak összegzője. Ezt a tartalmi vonatkozást erősíti a *jégcsap* → *víz* = *jégcsaphól víz* egymásra következése nyomán asszociálható állapotváltozás.

Mindaz, ami a két mondategység előtt hangzik el a témával, a nyelvi eszközökkel való leleményes játék. A költő egyszerre épít a hangzásra – ezt a ritmika által szervezett hangutánzás szolgálja –, a képszerűségre s az értelem síjkára is.

A költeményt indító *csipp* hangulatteremtő nyelvi eszköz, hiszen az *i* magas magánhangzó, vidám hatást kelt: az *i* kisebb, fürgébb, kedvesebb, szebb, kevésbé keserű (mint az *ü*) (Fónagy 1989, 28). A vers ritmikai rendjét indító hangutánzó hatású játékos alakváltozathoz éppen az *i* „kicsinysége” miatt – az *i* világos hangszíne alapján kis vékony tárgyak, jelenségek festésére alkalmas (Fónagy uo.) – a *„kicsiny, piciny, parányi”* mennyiséget jelölő fogalmat társíthatjuk. Bár a *csipp* önálló jelentéssel nem bír, mégis hangalakja alapján a *„nagyon vékony csepp”* értelmében indítja a cseppek egyre „vaskosabbá” válásával a meginduló *olvadást*, az egyre gyorsuló csepegést. A *csepereg* szaporasága már a csorgást idézi. A látható tagolásban ez a kiépülés így érzékeltethető, a szótagszám gyarapodását is jelölve:

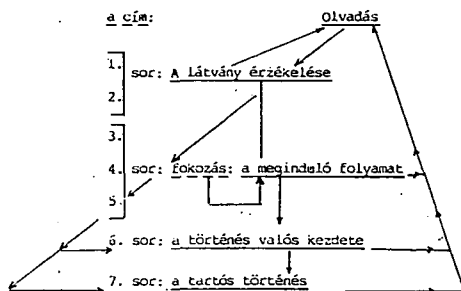
Csipp .
csepp, .
— — — — —
egy csepp . .
— — — — —
öt csepp . . .
— — — — —

meg tíz: ○ ○
 — — — — —
 Olvad a jégcsap, ○ ○ ○ ○
 Csepereg a víz. ~~~~~

A látvány érzékelése, emotív visszaadása valósul meg a grammatikailag teljességre törekvő verssor-építkezésben, amelyben hol a hangos elem, hol a mozgáselem, vagy a kettő együttesen jeleníti meg a látványt. A ritmikailag arányos verssor-tagolás, a hangzás tökéletes harmóniája a *csipp-csepp* alakváltozatot teremti, amely az *olvadás* első momentumaként a látvány örömteli konstatálása. Az *olvadás* jelentései – 1. *valami olvad*, 2. *a fagyot követő enyhe idő* – közül a második szemantikailag is alátámasztja a tavasz első jeleit érzékelő *ni! ni!*-féle rácsodálkozást. Ezt az emotív tartalmat – mint lehetőséget – hordozza az arányos tagolású *csipp-csepp*. A *csepp* az említett összefüggésben még nem megnyilvánít, ezt bizonyítja a következő *egy csepp* mennyiség jelzős szerkezet. A konstatált látvány a fokozás révén meginduló folyamat lesz: *egy csepp* → *öt csepp* → *meg tíz*. A *csepp* háromszori előfordulása erősítő, fokozó hatású, hiszen számuk nő: *egy* – *öt* – *tíz*. A *tíz* ritmikailag „kiugratása” jelzi, hogy a *tíz* már további fokozást nem igénylő mennyiség. Sőt ez a mennyiségfogalom itt önmagában áll, jelezve ezzel, hogy megindult a folyamat, az *olvadás*. Úgy hangzik a vers, úgy épül a ritmusa, hogy az akusztikai és vizuális síkot egyszerre képes mozgásban tartani. A meginduló olvadás a cseppenként csepögő ereszek képét villantja fel. A cseppek ütemes csöpögését érzékelhetjük akusztikailag.

A címbeli *olvadás* statikus fogalom. Ehhez képest az *olvad* dinamikus igei történésszerűségű: „szilárd anyag cseppfolyóssá alakul”. Az *olvad* alanytalan mondatként fordul elő a köznapi közlésben. A versbeni mondategységben alanya a *jégcsap*, amely a vers egész tartalmi („a fagyot követő enyhe idő” vonatkozást erősítve), hangulati („ereszalja képe”) és ritmikailag (szótagszám-gyarapítás) egységébe többszörös relációja révén harmonikusan illeszkedik: *Olvad a jégcsap* → *Csepereg a víz*. A *csepereg*: a *csepeg* gyakorító igeképzős változata, amely önmagában a „gyakori vagy állandó csepögés” kifejezője. A csepögés versritmus által is fokozott szaporaságát a versmondat alanya: *a víz*: *a jégcsap* → *víz* átváltozást jelölve fokozza még tovább. A *Csepereg a víz* mondategység a gyorsuló csepögést intenzitásban növeli: a „*folyamatos csörgés*”, vagyis az *olvadás* megindulásával.

A versbeni folyamatot sematikusan áttekintve (a nyílak a tartalmi összefüggésviszonyok jelölői):

A tartalmi összegzés alapján: a cím által megszervezett folyamatosan egymásra épülő, előremutató kifejtésre, valamint tartalmi előre- és visszautalások hálózatára épül a kompozíció.

A verskompozíció szerves részei (a látvány és hangzás részeiként) a költői hatással kezelt hangok is. A *cs* hatszori előfordulása a hétszoros versben e hang nem öncélú

dominanciáját jelzi, hiszen nemcsak a *cs* előfordulása, de verssori helye is szabályos-
ságot mutat. A versindító alliterációként megalapozza a hangulati hatást *csípp*, / *csepp*.
A harmadik és a negyedik összecsengés egyben a tördelt verssorok teljes tiszta rímei
a *csepp* / *csepp*, a 6. sorban a *jégsap* szóbelseji-, s az utolsó sorban *csepereg* sореleji elő-
fordulású a *cs*.

A tiszta hangzás, a ritmus, a játékos formai megoldások az érzelem, a hangulat,
a jelentés síkján együttesen építik a címbeili témaszóban megnevezett fogalom kibon-
tását, az ábrázolás logikai rendjét, a poétikai funkcióval együtt a versben fellelhető
emotív és referenciális üzenetet. Az elemzett vers címe az a centrum, amelybe összponto-
sul a vers formai, gondolati, érzelmi, hangulati szférája.

IRODALOMJEGYZÉK

Fónagy Iván: A költői nyelv hangtanából. Akadémiai Kiadó, Bp., 1989.

Székelyné Kovács Eszter: Nyelvészeti indíttatású verselemzések. A BGYTKF Tudományos Közleményei,
12/A. Nyíregyháza, 1990.

LASKAI KÁROLYNÉ

Tiszavasvári

Az eredményes személyiségfejlesztésért a természettudományos tantárgyak körében

Eredményes személyiségfejlesztés megfelelő motiváció nélkül elképzelhetetlen.
A motiváció szükséges feltétele, hogy a tanulók elegendő sikerélményhez jussanak.

A jelenlegi iskolarendszerben folyamatos személyiségfejlesztést – mindenkinek
megfelelő motiválással – csak állandó differenciált foglalkoztatással lehetne megvaló-
sítani. Annak ellenére, hogy ezt a jelenlegi oktatási szerkezetben nem lehet maradék-
talanul elérni, munkaközösségünk keresi a lehetőségeket.

Több lehetőséggel próbálkozunk, s tapasztalataink szerint nem eredménytelenül.

A tanítási órákon megvalósítható személyiségfejlesztésről, annak lehetőségeiről
sokan, sok helyen nyilvánítottak már véleményt. Én a tanórán kívüli tevékenységről
szeretnék néhány gondolatot ismertetni.

Programjainkat két periódusban kívánjuk megvalósítani, illetve valósítjuk meg.

1. Az 1991/92-es tanévre a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Intézet
Hírmondó c. lapjában az egész megyénkre kiterjedő, ötfordulós, levelezős versenyt
hirdettünk Hivatkozás a MPI 3. sz. Hírmondó 4. o.).

A kiírt határidőig a megye számos iskolájából küldték el jelentkezésüket az érdek-
lődő tanulók. Összetételüket a következőkben mutatom be:

	5. oszt.	6. oszt.	7. oszt.	8. oszt.	Összesen
Matematika	52 fő	54 fő	50 fő	88 fő	240 fő
Fizika		68 fő	60 fő	52 fő	180 fő
Kémia			70 fő	75 fő	145 fő
					665 fő

Minden forduló után a beérkező feladatlapokat értékeljük, és a következő feladatsorral